

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію **Чень Лян**

**«Формування художніх цінностей майбутніх учителів музики
в мистецько-просвітницькій діяльності»,**

подану на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії

з галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка

за спеціальністю 014 Середня освіта (музичне мистецтво)

**Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими планами,
програмами, темами.**

Актуальність обраної дисертантом теми є високою з кількох позицій.

По-перше, в сучасному нестабільному світі в освітніх системах різних країн зростає увага до просвітництва, оскільки це зумовлено суспільним запитом. Особливо загострюється в цьому плані потреба в просвітництві в умовах інформатизації всіх сторін життя, збільшення потоків та інтенсивності різного роду інформації, серед якої є інформація як достовірною й позитивною для формування особистості, так і негативною.

З іншого боку, вчительська професія апріорі є спорідненою з просвітницькою діяльністю, на що, на жаль, не так часто звертається увага у фаховій підготовці педагогів.

Зрештою, істотне просвітницьке навантаження несе мистецька професія і, передусім, це є прерогативою вчителя музичного мистецтва.

Отже, вибір проблеми підготовки вчителя, пов'язаної з мистецьким просвітництвом, є своєчасним і доцільним.

Крім того в заявленій дисертантом темі ключовим є й поняття цінностей, художніх цінностей, що також актуально і не лише для вчителя музики. Саме вчитель мистецтва виконує місію провідника цінностей у суспільстві, а отже, має сам володіти сформованою системою художніх цінностей, при тому в такий спосіб, щоб ця система постійно збагачувалась. Таку задачу і окреслює дисертант, що підтверджує актуальність дослідження.

Звернімо увагу й на те, що в дисертації стосовно вчителя музики йдеться про формування не лише музичних, а загально художніх цінностей, що надає дослідженню міждисциплінарного звучання і цілком суголосно тим інтеграційним процесам, на яких вибудовується реформування сучасної освіти, мистецької зокрема, й до яких майбутній учитель має бути підготовленим.

Отже, обрані Чень Лян вектори дослідницького пошуку є актуальними, своєчасними, доцільними, що підтверджується відповідністю теми плану наукових досліджень факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського УДУ імені Михайла Драгоманова.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, їх достовірність та наукова новизна.

Феномени художніх цінностей, мистецько-просвітницької діяльності в дисертації досліджуються у взаємозв'язку. Обґрунтованість наукових положень, що зумовлюють теоретичні висновки і уточнення ключових позицій, забезпечується достатньо міцною теоретичною базою. Дослідження спирається на методологію аксіологічного, культурологічного, особистісно-орієнтованого, суб'єктно-діяльнісного та діалогічного наукових підходів. Увага дисертанта зосереджена на розкритті механізмів утворення суб'єктивних (особистісних) цінностей через художню емпатію і рефлексію, а також вироблення особистого ставлення до мистецтва на основі багатоскладової комунікації.

Така вихідна позиція зумовила цілком логічне уточнення ключового поняття – «художні цінності», які стосовно майбутніх учителів музики тлумачаться як «інтегральний і динамічний, особистісно та професійно значимий феномен» і – що важливо – як «рухома система пріоритетності привласнених особистістю художніх об'єктів у своєму внутрішньому світі», що й вибудовується завдяки комунікації, художній емпатії та рефлексії.

Цілком обґрунтовано зазначається, що як раз особистісні художні цінності складають художньо-ціннісну сферу вчителя музики, котра і підлягає діагностуванню, моніторингу, коригуванню, збагаченню тощо.

Заслуговує на увагу і підтримку позиція дисертанта стосовно позиціонування професійних цінностей вчителя як особистісних цінностей, а

відтак, позиціонування художніх цінностей вчителя музики як найсуттєвішого складника не лише його духовних цінностей як людини, а саме як складника професійних цінностей.

Так само обґрунтовано інтерпретується сутність мистецько-просвітницької діяльності вчителя музики, яка є відмінною від діяльності музично-просвітницької, оскільки пов'язана з поліхудожнім пізнанням і підготовленістю вчителя музики до використання різних видів мистецтва в роботі з будь-якою аудиторією для повноцінного тактовного впливу на зміст цінностей представників такої аудиторії.

Вихідні позиції зумовили обґрунтування методичних засад в єдності педагогічних умов та власне методики, а також розроблення діагностувального апарату та проведення експериментального дослідження, коректність висновків щодо результативності такого.

Разом це забезпечує беззаперечну *наукову новизну* дослідження, основні положення якої самим дисертантом прописані об'єктивно. До того, що дисертантом досягнуто *вперше*, справедливо віднесено обґрунтування педагогічних умов формування художніх цінностей майбутніх учителів музики із залученням їх до мистецько-просвітницької діяльності, які подані в ієрархії; методику, яка базована на ідеї художньої комунікації з реалізацією ціннісного потенціалу мистецького просвітництва, а також обґрунтування змістової структури художньо-ціннісної сфери, що була покладена в основу розроблення діагностувальної процедури.

Водночас, дисертантом коректно відзначено положення, які були ним *уточнені* на основі теоретичного аналізу; але, на наш погляд, використання їх може бути розглянуто і в контексті авторського потрактовування, як наприклад, ціннісний потенціал мистецького просвітництва для майбутньої професійної діяльності педагогів-музикантів.

Науковий апарат сформульовано чітко, лаконічно, із встановленням взаємозв'язків між окремими досліджуваними феноменами і позиціями.

Структура та зміст дисертації, її завершеність і відповідність встановленим вимогам щодо оформлення.

Рецензована дисертація має структуру, яка викристалізувалась у традиційну і є усталеною для педагогічних досліджень, що і дало можливість повноцінно та послідовно викласти в тексті основні результати теоретичних напрацювань у логічному зв'язку з їх експериментальною апробацією.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів – теоретичного, методичного і діагностувально-експериментального змісту, висновків із розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (188 позицій), додатків, які ілюструють і розширюють зміст окремих положень. Анотація до дисертації, викладена українською та англійською мовами, дає повноцінне уявлення про зміст роботи. Текст містить низку доцільних рисунків-схем та таблиць, що концентрують і унаочнюють викладені в тексті результати.

У *першому розділі* («Науково-педагогічна проблематика формування художніх цінностей майбутніх учителів музики в мистецько-просвітницькій діяльності») проаналізовано сутність художніх цінностей майбутніх учителів музики в контексті ціннісного становлення особистості загалом; передусім проакцентовано двоєдину спрямованість ціннісної сфери особистості вчителя, а саме націленість на збагачення власної системи цінностей та на формування цінностей інших особистостей – учнів.

Привертає увагу розкриття дисертантом взаємозв'язку об'єктивних і суб'єктивних художніх цінностей. Автором доведено, що сутнісною ознакою художньо-ціннісної сфери вчителів музики як майбутніх учителів мистецтва варто визнати поліхудожність пізнання.

Окремо проаналізовано специфічну природу різних видів мистецтва (образотворчого театрального, хореографічного екранних тощо) у впливі на ціннісну сферу вчителя музики, причому як у сприйманні так і в практичній діяльності.

Як підсумок логічно виокремлено інструментальні механізми формування художніх цінностей: взаємокомпенсаторне пізнання різних видів мистецтва, але не відокремлено, а у зв'язках з музикою, що має базуватись на поглибленні саморефлексії як регулятора ціннісного самовдосконалення тощо. А це, у свою

чергу, дало підстави для розкриття ціннісного потенціалу мистецько-просвітницької діяльності.

Суттєво те, що увагою дисертанта охоплено всі основні напрями професійної підготовки – виконавство, історико-музикознавчі дисципліни, методична підготовка.

Другий розділ («Методичні засади формування художніх цінностей майбутніх учителів музики в мистецько-просвітницькій діяльності») присвячений комплексу методичних засад формування особистісних художніх цінностей, до яких дисертантом віднесено педагогічні умови і власне методика. Але підкреслюється, що реалізація педагогічних умов можлива лише за дотриманням відповідних педагогічних принципів, які подані як домінантні в контексті дослідження.

Заслуговує на підтримку дослідницький спосіб презентування педагогічних умов – у ієрархії із визначенням стрижневої, що реалізується через решту умов. Цей факт важливо підкреслити, оскільки він демонструє чітко уявлення автора про механізми впровадження методичних засад. А саме дає можливість досліднику обґрунтувати групи методів, спрямованих на реалізацію конкретної педагогічної умови і спрогнозувати можливу результативну дію цих методів. А оскільки при цьому чітко виокремлюється спільне методичне «ядро» у вигляді методів мотивування та здійснення художньої комунікації, то дисертантом цілком слушно визначається й об'єднувальний особистісний механізм підготовки майбутніх учителів музики у досліджуваному ракурсі. Таким є суб'єктність студента-музиканта у створенні відповідного освітнього середовища; причому таке середовище постає одночасно музично-освітнім та поліхудожньо-освітнім і при цьому діалогічним.

Методика подається через методи і форми, що відповідають і педагогічним умовам, і векторам впливу на компоненти художньо-ціннісної сфери суб'єктів. Для цього Чень Лян конкретизує три методичні вектори для впровадження методів і форм, а саме вектор впливу на ціннісну сферу студентів-музикантів через опанування різних фахових дисциплін; вектор впливу на власне готовність до мистецького просвітництва і вектор

позиціонування мистецько-просвітницької діяльності як практичного механізму і засобу формування цінностей.

Формування художньо-ціннісної сфери майбутніх учителів музики об'єктивно представлено у вигляді структурно-функціональної моделі (с. 117), що охоплює процес цілісно: від концепції і цілі – до прогнозування результату.

У *третьому розділі* («Дослідно-експериментальна перевірка ефективності методичних засад формування художніх цінностей майбутніх учителів музики в мистецько-просвітницькій діяльності») описана діагностувальна процедура – критерії з відповідними показниками, що націлені на моніторинг компонентів змістової структури досліджуваного феномену, а також опис орієнтовних рівнів, яких може досягти майбутній учитель музики.

Експериментальна робота описана послідовно і коректно, з наочною і домірною ілюстрацією висновків прикладами перебігу експерименту і на констатувальному, і на формувальному етапах та під час контрольного замірювання (відповіді респондентів, приклади з виконаних творчих завдань тощо).

Висновки з розділів та Загальні висновки відповідають на поставлені у Вступі завдання. У висновках з розділів прописано ті публікації дисертанта, в яких розкрито зміст певного розділу, що дозволяє відстежити перебіг дослідження.

У Додатках подано цікавий ілюстративний матеріал з різних видів мистецтва, тестові завдання, опис виконаних інтегрованих формувальних завдань, нотний матеріал, який не лише ілюструє текст дисертації а й може зацікавити практиків.

Рекомендації стосовно використання результатів дисертації.

Здобуті результати дослідження підтверджені широкою апробацією та успішним упровадженням в освітній процес закладів/факультетів мистецтв вищої освіти України можуть доцільно використовуватись у системі післядипломної педагогічної освіти; у науково-дослідній діяльності здобувачів третього (докторського) рівня вищої мистецько-педагогічної освіти. Розроблені теоретичні положення та підтверджені експериментальні дані та висновки

можуть упроваджуватись в освітньому процесі під час вивчення студентами факультетів мистецтв під час вивчення курсів з різних напрямів фахової підготовки майбутніх учителів музики - виконавської, методичної, мистецтвознавчої, у виконавській і педагогічній практиці, для розроблення навчальних курсів з теорії та історії мистецького просвітництва.

Значущість здобутих результатів дослідження для науки і практики.

До науково обґрунтованих та експериментально підтверджених результатів дослідження Чень Лян, які, в першу чергу, мають вагому наукову новизну в розв'язанні досліджуваної проблеми відносимо: звернення уваги дослідників та педагогів-практиків до великого, недостатньо використаного в практичній роботі освітнього потенціалу мистецько-просвітницької діяльності як складника фахової підготовки майбутнього вчителя музики. Теоретичні положення роботи заслуговують розвитку у подальших наукових дослідженнях.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

1. Один із педагогічних принципів, дотримання яких на цілком слушну думку дисертанта має забезпечити ефективність упровадження методичних засад, є принцип мобільності в інформаційному суспільстві; цей принцип передбачає уміння працювати з мистецькою інформацією. Один із аспектів дотримання цього принципу – робота в цифровому віртуальному середовищі. Але, на нашу думку, робота була б цікавішою, якби цей аспект був розкритий повніше.

2. Дисертант вказує (с.153 та інші по тексту), що основним різновидом мистецько-просвітницької діяльності як інструментарію формування цінностей вчителя обрано діяльність лекторську. Однак, форми, які описані в дисертації, виходять за межі лекторської практики. Отже, варто було б більше уваги присвятити уточненню сутності такого виду діяльності в контексті інших форм просвітництва.

3. У роботі (зокрема с. 88) йдеться про те, що в процесі фахової підготовки має відбуватись свідоме насичення вивчення всіх фахових дисциплін музичної (музично-педагогічної) підготовки елементами мистецько-

просвітницької діяльності, пов'язаної з різними видами мистецтва. Дисертанту варто підготувати конкретні методичні рекомендації щодо цього, що значно збагатить освітній процес саме в напрямі формування художньо-ціннісної сфери студентів-музикантів.

4. Прикметно, що під час підведення підсумків експериментального впровадження методики автором зазначено нерівномірний вплив методики на окремі компоненти феномену цінностей. Але цей момент бажано було б подати більш детально.

5. Висловлені зауваження не зменшують теоретичного і практичного значення результатів дослідження Чень Лян, яке відзначене актуальністю, науковою новизною, завершеністю і цілісністю

Загальні висновки

Дисертація «*Формування художніх цінностей майбутніх учителів музики в мистецько-просвітницькій діяльності*» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 і «Порядку присудження наукового ступеня та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» щодо написання робіт такого типу, а її автор Чень Лян заслуговує на присудження ступеня вищої освіти доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (музичне мистецтво).

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук, професор,
декан педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

